

Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz

Wydanie 13.

Przejdź do produktu na ksiegarnia.beck.pl

Kodeks postępowania cywilnego¹

z dnia 17 listopada 1964 r. (Dz.U. Nr 43, poz. 296)

Tekst jednolity z dnia 10 października 2024 r. (Dz.U. z 2024 r. poz. 1568)

(zm.: Dz.U. 2020, poz. 2320; 2024, poz. 863, poz. 1222; 2025, poz. 620, poz. 1172)

¹ Niniejsza ustawa w zakresie swojej regulacji wdraża dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2020/1828 z dnia 25 listopada 2020 r. w sprawie powództw przedstawicielskich wytaczanych w celu ochrony zbiorowych interesów konsumentów i uchylającą dyrektywę 2009/22/WE (Dz.Urz. UE L 409 z 04.12.2020, str. 1, Dz.Urz. UE L 265 z 12.10.2022, str. 1, Dz.Urz. UE L 277 z 27.10.2022, str. 1, Dz.Urz. UE L 135 z 23.05.2023, str. 1 oraz Dz.Urz. UE L 2023/2854 z 22.12.2023).

Tytuł wstępny. Przepisy ogólne

Literatura: *M. Bakula*, Wpływ orzeczeń izb morskich na postępowanie cywilne, PE 2000, Nr 7; *B. Baran*, Droga sądowa w sprawach dyscyplinarnych funkcjonariuszy Służby Więziennej, PPC 2015, Nr 4; *E. Baran, K.W. Baran*, Droga sądowa w sprawach z zakresu prawa pracy osób zatrudnionych w powszechnych jednostkach organizacyjnych prokuratury, Prok. i Pr. 1995, Nr 6; *K.W. Baran*, Droga sądowa w sprawach z zakresu prawa pracy członków korpusu służby cywilnej, PiZS 2001, Nr 10; *J.W. Berutowicz*, Funkcja procesu cywilnego w oświeceniu nauki o tzw. prawie skargi, w: Księga Pamiątkowa ku czci Kamila Stefki (red. *W. Berutowicz*), Warszawa–Wrocław 1967; *tenże*, O pojęciu naczelnych zasad postępowania cywilnego, SC 1975, t. 25–26; *tenże*, Zasady dyspozycyjności w postępowaniu cywilnym, Warszawa 1957; *tenże*, Znaczenie prawne sądowego dochodzenia roszczeń, Warszawa 1956; *A. Bieliński*, Zasada równości prawa do sądu w polskim postępowaniu cywilnym w aspekcie możliwości wnoszenia pism procesowych do sądu na elektronicznych nośnikach informatycznych, BSP 2008, Nr 3; *T. Bielska-Sobkowitz*, Jurysdykcja, uznawanie i wykonywanie orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych – nowe perspektywy, w: *Aurea praxis, aurea theoria*. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Erecińskiego, t. 1 (red. *J. Gudowski, K. Weitz*), Warszawa 2011; *L. Błaszczak*, Pojęcie drogi sądowej (art. 2 k.p.c.), w: Postępowanie cywilne, t. 1, Postępowanie rozpoznawcze i zabezpieczające (red. *E. Marszałkowska-Krzyż*), Warszawa 2021; *tenże*, Problematyka sprawy cywilnej i drogi sądowej w kontekście zagadnienia sprawy konstytucyjnej i domniemania drogi sądu powszechnego z art. 177 Konstytucji, w: Konstytucjonalizacja postępowania cywilnego (red. *L. Błaszczak*), Warszawa 2015; *tenże*, Sprawa cywilna z elementem wspólnotowym jako sprawa wspólnotowa (wybrane zagadnienia z punktu widzenia procedury cywilnej), w: Współczesne przemiany postępowania cywilnego (red. *P. Pogonowski, P. Cioch, E. Gapska, J. Nowińska*), Warszawa 2010; *tenże*, Dyspozycyjność a imperatywność norm w prawie procesowym cywilnym, PiP 2023, Nr 6; *W. Broniewicz*, Jawność jako konstytucyjna zasada procesu cywilnego Polski Ludowej, NP 1954, Nr 5–6; *tenże*, Normy, przesłanki i zarzuty jurysdykcyjne w procesie cywilnym, SPE 1969, t. 2; *tenże*, Problem przesłanek procesowych w procesie cywilnym i postępowaniu arbitrażowym, ZNUŁ 1958, Nr 68; *tenże*, W kwestii stosunku postępowania karnego do cywilnego, PiP 1957, Nr 2; *K. Brysiewicz*, *R. Poźdźik*, Droga sądowa w sprawach związanych z dofinansowaniem projektów z funduszy strukturalnych i funduszu spójności, PS 2011, Nr 4; *A. Brzemia-Bonarek*, Prawda w świetle znowelizowanego kodeksu postępowania cywilnego, PK 2008, Nr 3–4; *J. Ciapała*, Konstytucyjny zakaz zamykania drogi sądowej, w: Dylematy wokół prawa do sądu (red. *J. Ciapała, R. Piszko, A. Pyrżyńska*), Warszawa 2023; *S. Cieślak*, Formalizm postępowania cywilnego, Warszawa 2008; *T. Cytowski*, Procesowe nadużycie prawa, PS 2005, Nr 5; *tenże*, Idea jednolitego sądu w sprawach cywilnych, w: Studia z prawa postępowania cywilnego. Księga pamiątkowa ku czci Zbigniewa Resicha (red. *M. Jędrzejewska, T. Ereciński*), Warszawa 1985; *D. Dudek*, Sądy wobec wykładni ustaw ustalonej przez Trybunał Konstytucyjny, PS 1997, Nr 2; *K. Filipek*, Zasada dyspozycyjności w polskim postępowaniu cywilnym po 1989 roku, SZN 2008, Nr 17; *K. Flaga-Gieruszyńska*, Wpływ orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego na tok postępowania cywilnego – wybrane zagadnienia, w: Standardy konstytucyjne a problem władzy sądowniczej i samorządu terytorialnego. Konferencja naukowa, Szczecin, 1 października 2007 r. (red. *O. Bogucki, J. Ciapała, P. Mijał*), Szczecin 2008; *taż*, Źródła prawa procesowego cywilnego, w: System postępowania cywilnego, t. 1. Instytucje postępowania cywilnego (red. *L. Błaszczak, J. Studzińska*), Warszawa 2025; *E. Gapska*, Wyłączenie drogi sądowej w sprawach cywilnych w świetle Konstytucji RP, w: Konstytucjonalizacja postępowania cywilnego (red. *L. Błaszczak*), Warszawa 2015; *taż*, Rodzaje postępowania cywilnego, w: System postępowania cywilnego, t. 1. Instytucje postępowania cywilnego (red. *L. Błaszczak, J. Studzińska*), Warszawa 2025; *A. Góra-Błaszczkowska*, Konstytucjonalizacja drogi sądowej przed sądami powszechnymi (uwagi na tle wybranego orzecznictwa TK, SN i NSA), w: Konstytucjonalizacja postępowania cywilnego (red. *L. Błaszczak*), Warszawa 2015; *Z. Góral*, Dopuszczalność drogi sądowej w sprawach o zastosowanie kary porządkowej, PiP 1987, Nr 2; *J. Gudowski*, Droga sądowa w sprawach o rozgraniczenie nieruchomości (na tle prawa geodezyjnego i kartograficznego), PS 1995, Nr 2; *tenże*, O kilku naczelnych zasadach procesu cywilnego – wczoraj, dziś, jutro, w: Prawo prywatne czasu przemian. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Stanisławowi Sołtyśkiemu (red. *A. Nowicka*), Poznań 2005; *tenże*, Wpływ Konstytucji i orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego na pojęcie dopuszczalności drogi sądowej, w: Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego a Kodeks postępowania cywilnego. Materiały Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr i Zakładów Postępowania Cywilnego, Serock k. Warszawy, 24–26 września 2009 r. (red. *T. Ereciński, K. Weitz*), Warszawa 2010; *M. Gutowski*, O związkach prawa cywilnego materialnego i procesowego, PiP 2023, Nr 6; *S. Hanusek*, Przygotowanie procesu cywilnego, NP 1964, Nr 2; *A.G. Harla*, Tytuł wstępny Kodeksu postępowania cywilnego – kilka refleksji ogólnych, w: *Ius et Ratio*. Księga Jubileuszowa dedykowana Profesor Elżbiecie Skowrońskiej-Bocian (red. *W. Borysiak, A. Gotaszewska, M. Olechowski, J. Wierciński*), Warszawa 2022; *A. Jakubecki*, Naczelne zasady postępowania cywilnego w świetle nowelizacji kodeksu postępowania cywilnego, w: Czterdziestolecie kodeksu postępowania cywilnego. Zjazd Katedr Postępowania Cywilnego w Zakopanem (7–9.10.2005 r.) (red. *I. Ratusińska*), Kraków 2006; *tenże*, Jednolitość czy różnorodność postępowania cywilnego? Optymalny model kodeksu postępowania cywilnego, GSP 2022, Nr 5; *tenże*, O związkach cywilnego prawa procesowego i materialnego – subsydiarność czy autonomia?, PiP 2023, Nr 6; *J. Jankowski*, Czasowa niedopuszczalność drogi sądowej – istota i skutki, AUL 1982, Nr 9; *tenże*, Dopuszczalność drogi sądowej w sprawach o odszkodowanie dochodzone w trybie art. 160 § 5 k.p.a., Pal. 1985, Nr 9; *tenże*, Ewolucja unormowań i poglądów doktryny na temat wypadków czasowej niedopuszczalności drogi sądowej, w: *Aurea praxis, aurea theoria*. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Erecińskiego, t. 1 (red. *J. Gudowski, K. Weitz*), Warszawa 2011; *tenże*, Postępowanie wewnątrzspółdzielcze a dopuszczalność drogi sądowej, AUL 1978, Nr 42; *A. Jezusek*, Orzeczenie sądowe w sprawie cywilnej jako rozporządzenie mieniem w rozumieniu art. 286 k.k., PS 2012, Nr 1; *J. Jeżewski*, Prawo stosowane jako kryterium rozgraniczenia drogi administracyjnej i drogi sądowej, w: Kryzys prawa administracyjnego?, t. 3, Wypieranie prawa

administracyjnego przez prawo cywilne, Warszawa 2012; A. Kafarski, Zagadnienia mocy wiążącej prawomocnych wyroków karnych w procesie cywilnym, PiP 1961, Nr 7; G. Kamiński, Pojęcie prawa procesowego cywilnego. Stosowanie norm procesowych – zagadnienia temporalne i terytorialne, w: System postępowania cywilnego, t. 1. Instytucje postępowania cywilnego (red. Ł. Błaszczak, J. Studzińska), Warszawa 2025; I. Kapela, Zakaz odrzucenia pozwu z powodu niedopuszczalności drogi sądowej w sprawach z zakresu prawa pracy, ZPUKSW 2010, Nr 10.2; K. Knoppek, Zmierzch zasady prawdy obiektywnej w procesie cywilnym, Pal. 2005, Nr 1–2; K. Korzan, Naczelne zasady wymiaru sprawiedliwości i naczelne zasady postępowania nieprocesowego, Rej. 2004, Nr 7; J. Lapierre, Ugoda sądowa w polskim procesie cywilnym, Warszawa 1968; M. Lewandowski, Odpowiednie stosowanie przepisów o procesie do postępowania klauzulowego i egzekucyjnego (na tle wydanych orzeczeń sądowych), PE 2000, Nr 9; A. Łazarska, O sądowym dekodowaniu zwrotów niedookreślonych w procesie cywilnym, PS 2008, Nr 11–12; A. Machnikowska, Funkcje i cel postępowania cywilnego, w: System postępowania cywilnego, t. 1. Instytucje postępowania cywilnego (red. Ł. Błaszczak, J. Studzińska), Warszawa 2025; *taż.*, Organizacja postępowania cywilnego – nowy spór o interpretację prawa do sądu, w: Instytucje prawa procesowego cywilnego. Stan obecny i perspektywy (red. J. Bodio, A. Jakubecki, O. Marcewicz-Kochnio), Warszawa 2024; M. Mazur-Bagdel, Stosunek postępowania cywilnego do postępowania karnego, w: System postępowania cywilnego, t. 1. Instytucje postępowania cywilnego (red. Ł. Błaszczak, J. Studzińska), Warszawa 2025; A. Mączyński, Bezpośrednie stosowanie Konstytucji przez sądy, PiP 2000, Nr 5; Z. Miczek, Związanie sądu orzeczeniem wydanym w sprawach karnych oraz w sprawach o wykroczenia, PS 2004, Nr 6; T. Misiuk, Udział organizacji społecznych w ochronie praw obywateli w sądowym postępowaniu cywilnym, Warszawa 1972; A. Mokry, Kryteria rozgraniczenia trybów postępowania cywilnego w sprawach z zakresu prawa spadkowego, AUWr 1990, Nr 186; *tenże*, Wykładnia procesowych oświadczeń w postępowaniu cywilnym, SC 1975, t. 25–26; J. Mucha, Stosunek postępowania cywilnego do postępowania administracyjnego i sądowni administracyjnego, w: System postępowania cywilnego, t. 1. Instytucje postępowania cywilnego (red. Ł. Błaszczak, J. Studzińska), Warszawa 2025; A. Ołaś, E pluribus unum? O optymalny model procedury cywilnej w sprawach spornych – uwagi na tle Modelowych Europejskich Reguł Postępowania Cywilnego, GSP 2022, Nr 5; *tenże*, Zasada proporcjonalności w postępowaniu cywilnym, Warszawa 2024; Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego a Kodeks postępowania cywilnego. Materiały Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr i Zakładów Postępowania Cywilnego, Serock k. Warszawy, 24–26 września 2009 r. (red. T. Ereciński, K. Weitz), Warszawa 2010; K. Osajda, Nadużycie prawa w procesie cywilnym, PS 2005, Nr 5; P. Osowy, Zapobieganie przewlekłości postępowania cywilnego z uwzględnieniem znaczenia zasady koncentracji materiału dowodowego (zagadnienia wybrane), Rej. 2002, Nr 11; *tenże*, Możliwość uzyskania wyroku zasadzającego, ustalającego i wyroków konstytucyjnych jako element prawa do sądu (problemy graniczne), w: Ustroje, prawa człowieka, bezpieczeństwo, integracja europejska. księga jubileuszowa z okazji 70. urodzin Profesora Jerzego Jaskierni (red. K. Spryszak, Ł. Barański, P. Ramiączek, R.M. Czarny), Toruń 2020; *tenże*, Znaczenie prawne sądowego dochodzenia roszczeń, Warszawa 2024; *tenże*, Związki prawa cywilnego procesowego z materialnym na przykładzie powództw i orzeczeń typu hybrydowego – zagadnienia wybrane, w: Verba volant, scripta manent. Księga jubileuszowa dedykowana Profesor Bogusławie Gneli (red. A. Kaźmierczyk, K. Michałowska, M. Szaraniec), Warszawa 2023; L. Ostrowski, Czasowa niedopuszczalność drogi sądowej, Pal. 1984, Nr 11; K. Piasecki, Dopuszczalność drogi sądowej w postępowaniu przed sądami powszechnymi i SN w sprawach cywilnych, PWS 1981, Nr 21; *tenże*, Prawda w procesie cywilnym, NP 1989, Nr 2–3; *tenże*, Przewlekłość sądowego postępowania w sprawach cywilnych – przyczyny i środki zaradcze, NP 1989, Nr 4; *tenże*, Wpływ postępowania i wyroku karnego na postępowanie i wyrok cywilny, Warszawa 1970; M. Piekarski, Stosunek postępowania spornego do niespornego, PiP 1949, Nr 3–4; H. Pietrzkowski, Prawo do rzetelnego procesu w świetle zmienionej procedury cywilnej, PS 2005, Nr 10; M. Pilich, Wpływ orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego na kodeks postępowania cywilnego, KPPrzyw. 2009, Nr 3; P. Pogonowski, Kontraktualizacja postępowania cywilnego. Zagadnienia systemowe, PPC 2024, Nr 2; J.A. Porowski, Kontrowersje w sprawie powszechnie obowiązującej wykładni ustaw (aspekty porównawcze), PiP 1996, Nr 12; Z. Resich, Dopuszczalność drogi sądowej w sprawach cywilnych, Warszawa 1962; *tenże*, Podmioty procesu cywilnego w nowym kodeksie postępowania cywilnego, NP 1966, Nr 2; *tenże*, Poznanie prawdy w procesie cywilnym, Warszawa 1958; *tenże*, Przesłanki procesowe, Warszawa 1966; J. Rodziewicz, Prejudycjalność w postępowaniu cywilnym, Gdańsk 2000; P. Rylski, Jednolitość czy dywersyfikacja postępowania cywilnego?, GSP 2023, Nr 1; *tenże*, Wpływ idei naukowych Eugeniusza Waśkowskiego na współczesną polską doktrynę prawa postępowania cywilnego, SI 2017, Nr 70; *tenże*, Znaczenie badań praktyki sądowej dla nauki prawa procesowego cywilnego, w: Granice prawa. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Siemaszki (red. P. Ostaszewski, K. Buczkowski), Warszawa 2020; W. Sanetra, Swoboda decyzji sędziowskiej z perspektywy Sądu Najwyższego, PS 2008, Nr 11–12; M. Sawczuk, Konstytucyjne idee prawa sądowego, PE 2000, Nr 7; *tenże*, O aktualności teorii stosunku prawnego cywilnoprosesowego, w: Zbiór rozpraw z zakresu postępowania cywilnego. Księga pamiątkowa ku czci prof. Włodzimierza Berutowicza, AUWr 1990, Nr 170; *tenże*, O celach i funkcjach postępowania cywilnego procesowego i nieprocesowego (niespornego), w: *Symbolae Vitoldo Broniewicz dedicatae*. Księga pamiątkowa ku czci Witolda Broniewicza (red. A. Marciniak), Łódź 1998; *tenże*, Teoria prawdy w prawie cywilnym (procesowym i materialnym), w: Studia z prawa postępowania cywilnego. Księga pamiątkowa ku czci Zbigniewa Resicha (red. M. Jędrzejewska, T. Ereciński), Warszawa 1985; *tenże*, Tradycja a postęp w nowelizacji cywilnego prawa sądowego, w: Prawo własności intelektualnej wczoraj, dziś i jutro (red. J. Barta, A. Matlak), ZNUJ PWiOWI 2007, Nr 100; W. Siedlecki, Fikcyjny proces cywilny, PiP 1955, Nr 2; *tenże*, Istota procesu cywilnego z punktu widzenia interesów państwa i jednostki, PiP 1947, Nr 7–8; *tenże*, Prawo procesowe cywilne a prawo cywilne materialne, KSP 1969, Nr 3–4; *tenże*, Stosunek postępowania karnego do postępowania cywilnego w świetle przepisów nowego kodeksu postępowania cywilnego, Pal. 1966, Nr 9; *tenże*, Stosunek postępowania spornego do niespornego, PiP 1949, Nr 2; *tenże*, Zasady naczelne postępowania cywilnego w świetle przepisów nowego kodeksu postępowania cywilnego, SC 1966, t. 7; *tenże*, Przedmiot postępowania cywilnego, w: Wstęp do systemu prawa procesowego cywilnego (red. J. Jodłowski), Wrocław 1974; M. Sychowicz, Podstawy przekazania spraw cywilnych do trybu nieprocesowego, NP 1969, Nr 10; A. Świątkowski, Droga sądowa w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych, Pal. 1986, Nr 5–6; Z. Świeboda, Czynności procesowe w sądowym postępowaniu cywilnym, Warszawa 1990; J. Turczyn, Dopuszczalność drogi sądowej w sprawach

o dotację oświatową, MoP 2019, Nr 15; *J. Turek*, (Nie)dopuszczalność drogi sądowej o zwrot należności podatkowej, GS 2004, Nr 1; *A. Wach*, Kształtowanie się zakresu drogi sądowej w sprawach cywilnych, NP 1980, Nr 10; *M. Wasilak*, Interakcje wykładni prawa cywilnego materialnego i procesowego, PiP 2023, Nr 6; *tenże*, Uniwersalność wykładni prawa cywilnego materialnego i procesowego, PPC 2023, Nr 2; *E. Warzocha*, Problematyka sprawności postępowania sądowego w sprawach cywilnych, Problemy Prawa i Administracji 2010, Nr 1; *K. Weitz*, Między integracją a dezintegracją prawa cywilnego materialnego i procesowego: emancypacja bez separacji, PPC 2023, Nr 2; *tenże*, O znaczeniu nauczania postępowania cywilnego, w: *Dziedziny prawa, dyscypliny i metody prawnicze* (red. *T. Giaro*), Warszawa 2013; *tenże*, Współczesne problemy kodyfikacji prawa postępowania cywilnego, Forum Praw. 2020, Nr 3; *E. Wengerek*, Koncentracja materiału procesowego w postępowaniu cywilnym, Warszawa 1958; *tenże*, Problem ustności i pisemności postępowania cywilnego, NP 1970, Nr 10; *tenże*, Zasada równości stron w procesie cywilnym, PiP 1955, Nr 11; *R. Więckowski*, Dopuszczalność drogi sądowej w sprawach cywilnych, ZNUJ 1991, Nr 139; *tenże*, Z problematyki dopuszczalności drogi sądowej w sprawach lokalowych małżonków, ZNUJ 1981, Nr 98; *T. Wiśniewski*, Problematyka dopuszczalności drogi sądowej z punktu widzenia rozgraniczenia tej drogi od postępowania administracyjnego, w: *Postępowanie rozpoznawcze w przyszłym Kodeksie postępowania cywilnego. Materiały Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr i Zakładów Postępowania Cywilnego w Katowicach-Kocierzku (26–29 września 2013 r.)* (red. *K. Markiewicz, A. Torbus*), Warszawa 2014; *tenże*, Ochrona sądowa tzw. strony słabszej na gruncie przepisów kodeksu postępowania cywilnego (zagadnienia wybrane), PiP 2024, Nr 5; *B. Wołodkiewicz*, Zakres terytorialny stosowania norm prawa procesowego cywilnego, PiP 2023, Nr 6; *S. Włodyka*, Pojęcie postępowania cywilnego i jego rodzaje, w: *Wstęp do systemu prawa procesowego cywilnego* (red. *J. Jodłowski*), Wrocław 1974; *I. Wolwiak*, Zarzut niedopuszczalności drogi sądowej w sprawach cywilnych, w: *Środki obrony pozwanego w postępowaniu przed sądem I instancji* (red. *M. Rzewuski*), Warszawa 2022; *Współczesne przemiany postępowania cywilnego* (red. *P. Pogonowski, P. Cioch, E. Gapska, J. Nowińska*), Warszawa 2010; *M. Zalisko*, Instrumenty prawne w obszarze współpracy sądowej w sprawach cywilnych i handlowych w Unii Europejskiej, Warszawa 2013; *T. Zembrzusi*, Droga sądowa w sprawie o ustalenie wysokości opłaty rocznej za użytkowanie wieczyste, MoP 2011, Nr 23; *A. Zieliński*, Zakaz zamykania drogi sądowej (art. 77 ust. 2 Konstytucji) a postępowanie cywilne, PPC 2012, Nr 3; *T. Żyżnowski*, Niektóre aspekty drogi sądowej w sprawach z zakresu własności przemysłowej, PS 2002, Nr 9.

Art. 1.^{2,3} [Sprawy cywilne]

Kodeks postępowania cywilnego normuje postępowanie sądowe w sprawach ze stosunków z zakresu prawa cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa pracy, jak również w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych oraz w innych sprawach, do których przepisy tego Kodeksu stosuje się z mocy ustaw szczególnych (sprawy cywilne).

Spis treści

	Nb
I. Sprawy cywilne (zagadnienia ogólne)	1
II. Postępowanie cywilne	6
III. Rodzaje postępowania	7
IV. Spory kompetencyjne	12
V. Sprawy cywilne (kwestie szczegółowe)	13
VI. Inne sprawy przekazane z mocy ustaw szczególnych	19

I. Sprawy cywilne (zagadnienia ogólne)

1. Pojęcie sprawy. Sąd Najwyższy uznał, że pojęcie sprawy w rozumieniu art. 45 ust. 1 1 Konstytucji RP ma charakter autonomiczny i obejmuje również sprawy, które nie są sprawami cywilnymi, sądownoadministracyjnymi lub karnymi; sprawy te rozpoznaje sąd powszechny w postępowaniu cywilnym (post. SN z 19.12.2003 r., III CK 319/03, Legalis). Artykuł 1 KPC zawiera ustawową definicję spraw cywilnych. Określa ona krąg spraw, które z woli ustawodawcy zostały poddane reżimowi przepisów KPC. Dla określenia spraw cywilnych ustawodawca przyjął mieszane kryteria: materialne i formalne.

2. Podział spraw cywilnych według kryterium materialnego oraz formalnego. Według 2 kryterium materialnego do spraw cywilnych zalicza się sprawy, które ze swojej istoty do tej ka-

² Utracił moc z dniem 17 lipca 2000 r., rozumiany w ten sposób, iż w zakresie pojęcia „sprawy cywilnej” nie mogą się mieścić roszczenia dotyczące zobowiązań pieniężnych, których źródło stanowi decyzja administracyjna, na podstawie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 10 lipca 2000 r. sygn. akt SK 12/99 (Dz.U. poz. 665).

³ Utracił moc z dniem 11 września 2017 r.: – w zakresie, w jakim dotyczy zagadnienia oceny prawidłowości procedury wyboru sędziego Trybunału Konstytucyjnego; – w zakresie, w jakim dotyczy zagadnienia oceny prawidłowości procedury przedstawienia kandydatów na stanowisko Prezesa oraz Wiceprezesa Trybunału Konstytucyjnego przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału Konstytucyjnego i powołania ich przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 września 2017 r. sygn. akt K 10/17 (Dz.U. poz. 1727).

tegorii należą, a mianowicie: z zakresu prawa cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa pracy. Natomiast stosując kryterium formalne, ustawodawca objął definicją spraw cywilnych takie sprawy, które nie są nimi ze swojej istoty (natury), a z woli ustawodawcy zostały poddane właściwości sądów powszechnych. Należą do nich sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych oraz inne, do których przepisy KPC stosuje się z mocy ustaw szczególnych.

Sprawą cywilną jest taka sprawa, w której żądana przez powoda ochrona prawna sprowadza się do wywołania skutku w zakresie stosunku cywilnoprawnego *sensu largo*, a więc stosunku osobistego, rodzinnego lub majątkowego istniejącego pomiędzy podmiotami występującymi jako różnorodni i równoprawni partnerzy. Sprawami cywilnymi są jednak także sprawy, które ze swej istoty nie są sprawami, o jakich wyżej mowa, bo ich źródłem jest prawo publiczne, niemniej uchodzą za takie z mocy wyraźnego ustanowienia ustawodawcy, który skierował je do właściwości sądów powszechnych i nakazał stosowanie do ich rozpoznania przepisów KPC (wyr. SA w Białymstoku z 15.3.2017 r., I ACa 857/16, Legalis).

W konsekwencji należy przyjąć, że konstrukcja prawna sprawy cywilnej oparta jest na kryterium materialnoprawnym, tj. charakterze danego stosunku prawnego, i na kryterium formalnym, wyrażającym się w przekazaniu określonej sprawy do zakresu działania sądów powszechnych. W sensie materialnoprawnym sprawami cywilnymi są sprawy, w których ochrona prawna jest przewidziana z względu na stan prawny oraz prawa i obowiązki podmiotów stosunków prawnych o charakterze równorzędnym. Jeżeli źródłem roszczenia jest stosunek administracyjnoprawny, to sprawa nie ma charakteru cywilnego według kryterium materialnoprawnego, choć może podlegać rozpoznaniu na podstawie KPC. Przesądzającym elementem wskazującym na stosunek administracyjnoprawny jest występowanie organu państwowego lub społecznego wobec innego uczestnika z pozycji wykonywania władzy zwierzchniej w ramach zarządzającej działalności państwa (post. SN z 4.4.2003 r., III CZP 11/03, Legalis). Nie można przy tym pominąć faktu, że rozstrzygnięcia zapadające w postępowaniu administracyjnym i sądownoadministracyjnym mogą mieć również skutki na gruncie prawa cywilnego. Przykładowo SN stwierdził, że: „choć decyzja Komendanta Głównego Policji jest decyzją stwierdzającą nieważność wcześniej wydanej i niezaskarżonej, a przez to ostatecznej decyzji komendanta policji, przyznającej skarżącemu jednorazowe odszkodowanie z tytułu uszczerbku na zdrowiu będącego skutkiem wypadku pozostającego w związku z pełnieniem służby w Policji, to jednak przedmiotowo bez wątpienia dotyczy owego odszkodowania. Jest więc decyzją w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych, o której mowa w art. 476 § 2 pkt 5 KPC, a w konsekwencji tego sprawa zainicjowana tym odwołaniem jest (w znaczeniu formalnym) sprawą cywilną w rozumieniu art. 1 KPC. Dlatego też odwołanie od takiej decyzji winno być rozpoznane przez sąd ubezpieczeń społecznych (sąd powszechny) według reguł postępowania przewidzianych w Księdze pierwszej, Tytule VII, Dziale III Kodeksu postępowania cywilnego” (wyr. SN z 29.11.2017 r., I UK 485/16, Legalis).

Potwierdził to SN, wskazując, że po wniesieniu odwołania od decyzji organu rentowego sprawa staje się sprawą cywilną i podlega rozpoznaniu w postępowaniu cywilnym. Organ rentowy staje się stroną postępowania w sprawie cywilnej i sąd powszechny stosuje procedurę cywilną, a nie administracyjną. Innymi słowy: chodzi o rozpoznanie sprawy, a nie o rozpoznanie odwołania od decyzji w trybie administracyjnym (wyr. SN z 7.2.2024 r., I USKP 95/22, Legalis).

- 3 3. Uzasadnione odrzucenie pozwu.** Za trafne należy uznać stanowisko SN, że nie jest uzasadnione odrzucenie pozwu ze względu na niedopuszczalność drogi sądowej niemającej cech sprawy cywilnej, jeżeli powód przedstawił okoliczności i zdarzenia, które mogą stanowić cywilnoprawne źródło jego żądań (post. SN z 24.6.2010 r., IV CSK 554/09, Legalis). W zasadzie każde roszczenie procesowe, sformułowane jako żądanie zasądzenia, ustalenia lub ukształtowania stosunku prawnego, niezależnie od jego merytorycznej zasadności, jest objęte drogą sądową, jeżeli dotyczy podmiotów, których status w ramach tego stosunku prawnego jest równorzędny (wyr. SN z 11.1.2017 r., IV CSK 112/16, Legalis).

Odrzucenie pozwu (odwołania od decyzji organu rentowego) jest uprawnione tylko ze względu na ściśle określone w ustawie negatywne przesłanki postępowania cywilnego, skoro zasadą jest prawo do rozpoznania sprawy na drodze sądowej przed sądem powszechnym – art. 1 i 2 KPC. Katalog przyczyn odrzucenia odwołania (pозwu) nie jest otwarty, lecz zamknięty. Jednoznacznie

wynika to z treści art. 199 § 1 KPC. Inne negatywne przesłanki procesowe również są ściśle określone w procedurze, bowiem zasadą jest dostępność drogi sądowej przed sądem powszechnym (wyr. SN z 5.9.2023 r., II USKP 75/22, Legalis).

4. Stosunek cywilnoprawny między stronami. Jeśli według zawartych w pozwie twierdzeń powoda istnieje między stronami stosunek cywilnoprawny, to drogę sądową należy uznać za dopuszczalną. Dopiero proces przed sądem ma wykazać, czy twierdzenia powoda znajdują podstawę w przepisach prawa materialnego, i doprowadzić do wiążącego ustalenia istnienia albo też nieistnienia konkretnego stosunku cywilnoprawnego między stronami procesu. Artykuł 2 KPC ustanawia domniemanie drogi sądowej w sprawach cywilnych w rozumieniu art. 1 KPC. Oznacza to, że każda sprawa cywilna – w znaczeniu, o jakim mowa w art. 1 KPC – podlega rozpoznaniu przez sąd, chyba że przepis szczególnie przekazuje ją do właściwości innych organów (post. SN z 4.2.2009 r., II PK 226/08, Legalis).

Sąd Najwyższy przyjął, że: 1) nawet w sytuacji, w której wyrażona już przez sąd odwoławczy ocena prawna jest wadliwa, związanie, o którym mowa w art. 386 § 6 KPC, istnieje także wtedy, gdy ocena ta dotyczy dopuszczalności drogi sądowej. Oznacza to, że ani strony nie mogą kolejnej apelacji opierać na zarzutach z tą oceną sprzecznych, ani sąd drugiej instancji nie może formułować ocen prawnych sprzecznych ze stanowiskiem wyrażonym przez ten sąd w poprzednim orzeczeniu; 2) o samej dopuszczalności wszczęcia i przeprowadzenia postępowania cywilnego nie decyduje ustalenie, że pomiędzy stronami rzeczywiście istnieje stosunek prawny, z którego mogą wynikać ich sporne prawa bądź obowiązki, lecz samo twierdzenie osoby inicjującej postępowanie przed sądem, że tak jest.

W judykaturze zostało utrwalone stanowisko, iż pojęcie drogi sądowej należy rozumieć szeroko. O jej dopuszczalności decyduje przedmiot postępowania oraz sposób sformułowania dochodzonego na drodze sądowej żądania. Rodzaj dochodzonego roszczenia decyduje o tym, czy sprawa rozpoznawana przez sąd ma charakter sprawy cywilnej w rozumieniu art. 1 KPC. Jeżeli powód na uzasadnienie żądania przytacza określone okoliczności, a formułując żądanie, opiera je na przepisach wskazujących na cywilnoprawny charakter roszczenia, to dla tak określonego przedmiotu sprawy droga sądowa jest dopuszczalna. Odpowiednio dotyczy to wniosków w postępowaniu nieprocesowym (post. SN z 10.3.2022 r., II CSKP 339/22, Legalis).

5. Niedopuszczalność drogi sądowej. Niedopuszczalność drogi sądowej, stanowiąca bezwzględna przesłankę procesową, zachodzi wtedy, gdy sprawa nie ma charakteru sprawy cywilnej ani w znaczeniu materialnym, ani formalnym, albo gdy ma wprawdzie charakter sprawy cywilnej w znaczeniu materialnym, ale na podstawie szczególnego przepisu została przekazana do właściwości innego organu niż sąd powszechny. Rozważając dopuszczalność drogi sądowej, sąd nie bada istnienia prawa podmiotowego ani nie rozważa, czy zgłoszone przez powoda roszczenie jest usprawiedliwione prawem materialnym. Do wytoczenia procesu nie jest potrzebne obiektywne istnienie prawa, konieczne jest jedynie twierdzenie o jego istnieniu. Sąd powinien wyjaśnić, czy prawo podmiotowe, o istnieniu którego przekonuje powód, odpowiada pojęciu sprawy cywilnej w rozumieniu art. 1 i 2 KPC. Jeżeli, według twierdzeń powoda zawartych w pozwie, między nim a pozwanym istnieje stosunek cywilnoprawny, droga sądowa jest dopuszczalna i pozew nie może być odrzucony z powodu jej braku (wyr. SN z 17.6.2016 r., IV CSK 655/15, Legalis).

Do odrzucenia pozwu z powodu niedopuszczalności drogi sądowej nie wystarczy nawet odmowa zakwalifikowania sprawy jako sprawy cywilnej w rozumieniu art. 1 KPC. Sąd odrzucający pozew powinien wskazać inny sąd, do którego właściwości rozpoznanie tej sprawy zostało ustawowo zastrzeżone, spełniając w ten sposób wymogi standardów konstytucyjnych wynikających z art. 45 ust. 1 i art. 177 Konstytucji RP (post. SN z 30.1.2013 r., V CSK 101/12, Legalis).

Za trafne uznać należy stanowisko SN, według którego: 1) o dopuszczalności czy niedopuszczalności drogi sądowej nie decyduje obiektywne istnienie albo nieistnienie roszczenia podlegającego ochronie na drodze sądowej, lecz przesądzają twierdzenia powoda o istnieniu stosunku prawnego z zakresu objętego pojęciem sprawy cywilnej w rozumieniu art. 1 i 2 § 1 i 3 KPC. We wstępnej fazie procesu badania dopuszczalności drogi sądowej sąd nie bada prawa podmiotowego, o którego istnieniu zapewnia powód, ani tego, czy ono rzeczywiście istnieje i czy przysługuje powodowi, przedmiotem procesu bowiem jest roszczenie procesowe, a więc hipotetyczne roszczenie materialnoprawne, określone przez powoda; 2) sprawa cywilna to abs-

trakcyjny stosunek prawny z zakresu prawa cywilnego i dopiero proces ma na celu wiążące ustalenie istnienia albo nieistnienia konkretnego stosunku cywilnoprawnego między powodem a pozwanym, zatem każdy może wytoczyć powództwo, jakie uzna za słuszne, i sąd powszechny powinien je rozpoznać (post. SN z 20.6.2012 r., I CSK 558/11, Legalis).

Istotne znaczenie ma problem decyzji administracyjnej, stanowiącej podstawę sprawy cywilnej. W tej materii SN uznał, że rolą sądu powszechnego nie jest dokonywanie kontroli legalności decyzji administracyjnych, lecz merytoryczne orzekanie w przedmiocie spraw poddanych ich kognicji, stąd zakres badania sprawy przez sąd powszechny wynika z przedmiotu toczącego się przed nim postępowania. Przedmiotem postępowania jest zatem sprawa rozstrzygnięta tą decyzją (wyr. SA w Warszawie z 22.1.2013 r., VI ACa 1024/12, Legalis; wyr. SN z 4.1.2012 r., III CSK 126/11, Legalis). Wskazane stanowisko należy uznać za trafne.

Nie można w drodze analogii do art. 11 KPC stosować tych samych kryteriów do decyzji administracyjnych, wydawanych nie przez niezawisłego sędziego, lecz przez hierarchicznie podporządkowanego (zależnego) urzędnika, który w dodatku nie musi być prawnikiem. W myśl art. 178 ust. 1 Konstytucji RP sędziowie są niezawisli w sprawowaniu swojego urzędu i podlegają tylko Konstytucji oraz ustawom. W ramach właśnie tej niezawisłości sędziowskiej sędzia ma prawo badania zgodności z prawem decyzji administracyjnej. W przeciwnym wypadku sędzia, opierając się na niezgodnej z prawem decyzji administracyjnej, wydałby świadomie niezgodne z prawem orzeczenie merytoryczne. Nie dotyczy to sytuacji, w której o prawidłowości decyzji administracyjnej orzekł sąd administracyjny (art. 175 ust. 1 Konstytucji RP).

II. Postępowanie cywilne

- 6 1. **Cel postępowania cywilnego.** Celem postępowania cywilnego jest realizowanie norm prawa cywilnego materialnego w drodze ich przymusowego urzeczywistnienia. Zadanie to określa pojęcie postępowania cywilnego jako prawnie uregulowanego zespołu działań, zmierzających do skonkretyzowania i przymusowego zrealizowania norm prawnych w sprawach cywilnych w formie przewidzianej prawem. Ów cel postępowania cywilnego ma doniosłe znaczenie w demokratycznym państwie prawnym urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej (art. 2 Konstytucji RP).

III. Rodzaje postępowania

- 7 1. **Postępowanie cywilne *sensu largo*.** Postępowanie cywilne *sensu largo* dzieli się na postępowanie sądowe oraz postępowanie pozasądowe.
- 8 2. **Postępowanie sądowe.** Do postępowania sądowego zalicza się: 1) postępowanie procesowe, zarówno zwyczajne, jak i postępowania odrębne; 2) postępowanie nieprocesowe; 3) postępowanie w razie zaginięcia lub zniszczenia akt; 4) postępowanie zabezpieczające; 5) postępowanie egzekucyjne; 6) postępowanie grupowe; 7) postępowanie upadłościowe; 8) postępowanie restrukturyzacyjne.
- 9 3. **Postępowanie pozasądowe.** Do postępowań pozasądowych, czyli do postępowań toczących się poza sądami powszechnymi, zalicza się przede wszystkim postępowanie przed sądami polubownymi oraz postępowanie przed komisjami pojednawczymi w sprawach ze stosunku pracy.
- 10 4. **Proces i postępowanie nieprocesowe.** Proces oraz postępowanie nieprocesowe stanowią dwa podstawowe tryby postępowania rozpoznawczego, toczącego się w sprawach cywilnych przed sądami powszechnymi. Są to równorzędne tryby postępowania rozpoznawczego dostosowane do rodzaju spraw, jakie są w nich rozpoznawane.
- 11 5. **Przewodniczący.** Nad prawidłowością zastosowania właściwego trybu postępowania czuwa z urzędu przewodniczący (art. 201 § 1 KPC).

IV. Spory kompetencyjne

- 12 1. **Odesłanie.** Zob. kom. do art. 199¹, Nb 1–3.

V. Sprawy cywilne (kwestie szczegółowe)

- 13 1. **Powstanie stosunku cywilnoprawnego.** Powstanie stosunku cywilnoprawnego zależy od istnienia stanu faktycznego, z którym norma prawa cywilnego łączy taki stosunek. Prawo cywilne

wiąże powstanie stosunku cywilnoprawnego ze zdarzeniami prawnymi, wśród których wyróżnia się działania i zaniechania (zob. post. SN z 21.11.2000 r., III CKN 1048/00, Legalis).

2. Dopuszczalność drogi sądowej. Pojęcie drogi sądowej należy rozumieć szeroko. O jej dopuszczalności decyduje przedmiot postępowania oraz sposób sformułowania dochodzonego na drodze sądowej żądania. Rodzaj dochodzonego roszczenia decyduje o tym, czy sprawa rozpoznawana przez sąd ma charakter sprawy cywilnej w rozumieniu art. 1 KPC. Jeżeli powód na uzasadnienie żądania przytacza określone okoliczności, a formułując żądanie, opiera je na przepisach wskazujących na cywilnoprawny charakter roszczenia, to dla tak określonego przedmiotu sprawy droga sądowa jest dopuszczalna (post. SN z 26.7.2023 r., I CSK 6235/22, Legalis).

Granice dopuszczalności drogi sądowej, a tym samym zakres prawa do sądu, wynikają z art. 1 KPC, a przesłanka wymieniona w tym przepisie odnosi się do żądania pozwu i jego podstawy faktycznej. Rozważając dopuszczalność drogi sądowej, sąd nie bada istnienia prawa podmiotowego ani nie rozważa, czy zgłoszone przez powoda roszczenie jest usprawiedliwione prawem materialnym. Do wytoczenia procesu nie jest potrzebne obiektywne istnienie prawa, konieczne jest jedynie twierdzenie o jego istnieniu. Jeżeli, według twierdzeń powoda zawartych w pozwie, między nim a pozwanym istnieje stosunek cywilnoprawny, droga sądowa jest dopuszczalna. Jednocześnie w orzecznictwie słusznie podkreśla się, że do uznania, iż pomiędzy stronami zachodzi stosunek cywilnoprawny, konieczne jest nie tylko oparcie twierdzeń pozwu na określonej normie prawa materialnego cywilnego, ale również to, żeby stosunek ten zachodził pomiędzy podmiotami, których pozycja w ramach tego stosunku jest równorzędna, chyba że chodzi o sprawy niebędące ze swojej istoty sprawami cywilnymi, które zostały przekazane do rozpoznania na drogę sądową na podstawie przepisów szczególnych. Jeśli taka pozycja równorzędna stron stosunku prawnego nie zachodzi, nie zachodzi również stosunek cywilnoprawny, a w konsekwencji brak jest drogi sądowej w rozumieniu art. 1 KPC (post. SN z 6.6.2019 r., II CSK 216/18, Legalis).

3. Zakres pojęcia sprawy cywilnej. Wątpliwości w praktyce nasuwała kwestia, czy jest sprawą cywilną sprawa dotycząca zobowiązań pieniężnych mających swoje źródło w decyzji administracyjnej. Kwestię tę rozstrzygnął TK, stwierdzając, że art. 1 KPC, rozumiany w ten sposób, iż w zakresie pojęcia sprawy cywilnej nie mogą mieścić się roszczenia dotyczące zobowiązań pieniężnych, których źródło stanowi decyzja administracyjna, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP (zob. wyr. TK z 10.7.2000 r., SK 12/99, Legalis).

4. Sprawy, których judykatura nie zaliczyła do spraw cywilnych. Judykatura nie zaliczyła do spraw cywilnych np.: 1) spraw dotyczących stosunku prawnego między podatnikiem a organem podatkowym (stosunek administracyjnoprawny), również, jeżeli chodzi o roszczenia o zwrot nienależnie uiszczonych podatku (nadpłaty) (zob. wyr. NSA z 27.10.1993 r., III SA 689/93, Legalis; post. SA w Krakowie z 17.5.1993 r., I ACz 201/93, PS 1996, Nr 10, s. 48) lub istnienia nadpłaty podatkowej, a także co do orzekania o zobowiązaniach podatkowych (opłacie skarbowej) i do kontroli decyzji administracyjnych wydanych w tym zakresie (zob. post. SN z 19.2.2003 r., V CKN 378/01, Legalis); 2) spraw o roszczenia wynikające ze stosunku służbowego żołnierzy zawodowych (zob. post. SN: z 7.8.1996 r., III PO 12/96, Legalis; z 2.11.1982 r., I CZ 85/82, Legalis); 3) wzajemnych stosunków, jakie zachodzą między stowarzyszeniem a jego członkami (chyba że strony zawarły umowę cywilnoprawną, np. najmu, umowy o pracę) (zob. post. SN z 29.12.1972 r., I CZ 149/72, Legalis); 4) sporów powstających na tle członkostwa pracowniczego ogrodu działkowego (zob. wyr. SN z 29.6.1973 r., I CR 301/73, Legalis); 5) żądań ustalenia, że powód spełnia warunki nabycia praw członka organizacji (zob. post. SN z 14.1.1987 r., IV CZ 6/87, Legalis); 6) żądania nakazania wydania dokumentu – zaświadczenia stwierdzającego istnienie prawa do określonej rzeczy (np. lokalu) (zob. post. SA w Warszawie z 7.8.1996 r., I ACz 727/96, Legalis); 7) spraw o udzielenie (uzupełnienie) dotacji budżetowej (post. SN z 18.10.2002 r., V CK 281/02, Legalis); 8) spraw o stwierdzenie nieważności decyzji administracyjnej (post. SN z 28.5.2002 r., II UKN 356/01, Legalis); 9) kontroli średniej ceny metra kwadratowego powierzchni użytkowej ustalonej decyzją administracyjną dyrektora regionalnego Wojskowej Agencji Mieszaniowej (wyr. SN z 18.2.2010 r., II CSK 428/09, Legalis); 10) kontroli ważności uchwał podejmowanych przez spółki wodne (post. SA w Katowicach z 25.7.2013 r., V ACz 690/13, Legalis); 11) roszczeń obejmujących uchylenie uchwał sądów łowieckich wy-

mierzających sankcje za przewinienia łowieckie (post. SA w Szczecinie z 12.11.2013 r., I ACz 1044/13, Legalis); 12) spraw o cofnięcie aplikantowi prokuratorskiemu zezwolenia na odbywanie aplikacji pozaetatowej (wyr. SN z 30.9.2014 r., II PK 282/13, Legalis); 13) spraw o stwierdzenie ważności uchwały kościoła lub związku wyznaniowego dotyczącej obsady funkcji w tym kościele lub związku (post. SN z 12.5.2016 r., IV CSK 529/15, Legalis); 14) spraw o zwrot kosztów leczenia udzielonego za granicą (post. SN z 13.1.2017 r., III CSK 66/16, Legalis); 15) spraw o ochronę stosunku służbowego oraz istotnych jego elementów (post. SN z 4.2.2021 r., II PSKP 6/21, Legalis).

- 17 5. Sprawy, które praktyka zaliczyła do spraw cywilnych.** Do spraw cywilnych praktyka zaliczyła m.in.: 1) roszczenie członka spółdzielni o przydział lokalu mieszkalnego (zob. post. SN z 30.9.1982 r., I CZ 103/82, Legalis) oraz żądanie członka spółdzielni mieszkaniowej o zobowiązanie spółdzielni do zamiany mieszkania spółdzielczego (zob. wyr. SN z 26.6.1984 r., I CR 166/84, Legalis); 2) rozstrzyganie sporów na tle praw rzeczowych (zob. wyr. NSA z 26.1.1999 r., II SA/Ka 838/97, Legalis); 3) roszczenia o rentę i odszkodowanie z tytułu gruźlicy w związku ze służbą wojskową (zob. post. SN z 15.12.1977 r., I CZ 125/77, Legalis); 4) sprawy o odszkodowanie za pobieranie prądu bez rejestracji (zob. post. SN z 11.8.1978 r., III CRN 144/78, Legalis); 5) roszczenia o wzruszenie ugody zawartej w postępowaniu administracyjnym o rozgraniczenie nieruchomości (zob. wyr. NSA z 16.6.1987 r., IV SAB 24/86, Legalis); 6) roszczenia o zwrot nienależnie pobranych zasiłków pobieranych przez osobę bezrobotną (zob. wyr. NSA z 21.4.1994 r., II SA 451/93, Legalis); 7) sprawy ze stosunku pracy nawiązanego na podstawie decyzji administracyjnej w postaci aktu mianowania, jeżeli przepisy szczególne, regulujące stosunek pracy określonej kategorii pracowników, takiego wyłączenia nie zawierają (zob. post. NSA z 6.2.1995 r., II SA 136/95, Legalis); 8) spory dotyczące zwrotu świadczeń wypłaconych pracodawcy lub masie spadkowej upadłości przez Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych na zasadach przewidzianych ustawą z 13.7.2006 r. o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 1087) (zob. post. SA w Łodzi z 28.3.1995 r., I ACz 100/95, Legalis); 9) sprawy z zakresu stosunków między emitentem obligacji a ich właścicielem, jako zależne od stosunków zobowiązaniowych (zob. wyr. NSA z 28.4.1995 r., III SAB 29/94, Legalis); 10) spory na tle wysokości opłat za dostarczoną do mieszkań wodę (zob. post. SN z 23.8.1995 r., III PO 14/95, Legalis); 11) sprawy dotyczące zgody na zmianę przeznaczenia części nieruchomości wspólnej przez ogół współwłaścicieli lokali, które wchodzi w skład nieruchomości, tworzącej wspólnotę mieszkaniową (zob. wyr. WSA w Gdańsku z 14.11.1996 r., II SA/Gd 1223/96, niepubl.); 12) sprawy o zapłatę określonej kwoty tytułem opłaty rocznej za użytkowanie wieczyste gruntów (zob. post. SN z 25.2.1997 r., II CKU 10/97, Legalis); 13) spory dotyczące stosunków prawnych między Skarbem Państwa – Ministrem Finansów a gminą, o ile mają charakter cywilnoprawny, tzn. oparte są na zasadzie równorzędności, o czym decyduje m.in. charakter dochodzonego roszczenia (zob. post. SA w Warszawie z 30.6.1997 r., I ACz 508/97, Legalis); 14) sprawy o odsetki od dodatkowego wynagrodzenia za wykonywanie przez funkcjonariusza Służby Więziennej zleconych zadań wykraczających poza obowiązki służbowe (zob. uchw. NSA(7) z 5.3.2001 r., OPS 17/00, Legalis); 15) sprawy o realizację roszczenia o wykup nieruchomości, jeżeli przepisy nie zawierają wyraźnego przekazania sprawy z zakresu wykupu nieruchomości na drogę rozstrzygnięcia decyzją administracyjną (zob. wyr. NSA z 11.2.1998 r., IV SA 663/96, niepubl.); 16) spory związane z oddanym w najem lub w dzierżawę lokalem użytkowym należącym do gminy (zob. wyr. WSA w Gdańsku z 15.10.1998 r., II SA/Gd 268/97, niepubl.); 17) żądania nakazania sprzedaży nieruchomości w trybie bezprzetargowym (zob. wyr. NSA z 7.5.1999 r., IV SAB 98/98, niepubl.); 18) roszczenia samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej o zapłatę za usługi medyczne świadczone w ramach umowy o przekazywanie środków publicznych przez Skarb Państwa, których koszt wykonania nie ma pokrycia w ustalonym przez strony wynagrodzeniu (zob. post. SA w Białymstoku z 6.4.2000 r., I ACz 261/00, Legalis); 19) sprawy roszczeń zwolnionego ze służby asesora prokuratorskiego (wyr. SN z 7.10.2004 r., II PK 130/04, Legalis); 20) sprawy dotyczące rozliczeń między związkiem gmin utworzonym na podstawie art. 64 ust. 1 SamGminU a uczestniczącą w nim gminą z tytułu ponoszenia kosztów działalności związku (wyr. SN z 2.4.2003 r., I CK 265/02, OSNC 2004, Nr 6, poz. 99); 21) sprawy, w których ZUS w celu ochrony swojej

wierzytelności z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne występuje wobec osoby trzeciej z żądaniem uznania bezskuteczności czynności prawnej dokonanej pomiędzy tą osobą a dłużnikiem ZUS (post. SN z 13.5.2003 r., V CK 107/02, Legalis); 22) sprawy dotyczące odpowiedzialności członków zarządu spółki z o.o., o której mowa w art. 298 KH (obecnie: art. 299 KSH) (wyr. SN: z 28.11.2003 r., IV CK 226/02, Legalis; z 26.1.2006 r., II CK 384/05, Legalis); 23) sprawy dotyczące uposażenia żołnierzy czy też zaopatrzenia emerytalnego żołnierzy i ich rodzin (wyr. NSA z 19.1.2006 r., I OSK 162/05, Legalis); 24) odwołanie syndyka upadłości (wyr. SN z 4.12.2008 r., I CNP 56/08, Legalis); 25) dochodzenie odsetek od nieterminowo wypłaconego uposażenia oraz innych świadczeń pieniężnych należnych funkcjonariuszom służb mundurowych, również tych, których podstawę prawną stanowią przepisy szczególne (wyr. SN z 2.7.2008 r., II PK 10/08, Legalis); 26) sprawy dotyczące odpowiedzialności majątkowej żołnierzy (wyr. SN z 16.6.2009 r., I PK 226/08, Legalis); 27) sprawy, których przedmiotem jest stosunek pracy dyrektora szkoły (wyr. SN z 24.9.2009 r., II PK 78/09, Legalis); 28) sprawy przyznania lokalu socjalnego przez gminę (post. WSA w Lublinie z 22.3.2010 r., II SAB/Lu 3/10, Legalis); 29) sprawy przekształcania prawa użytkowania wieczystego w prawo własności (post. WSA w Kielcach z 20.10.2008 r., III SAB/Kr 21/08, Legalis); 30) sprawy dotyczące zwrotu nienależnie pobranych przez żonę z konta zmarłego męża rolnika środków wypłaconych mu przez ARiMR (wyr. NSA z 29.2.2012 r., II GSK 961/11, Legalis); 31) sprawy o zwrot wadium w zamówieniach publicznych (post. SN z 12.2.2014 r., IV CSK 291/13, Legalis); 32) sprawy dotyczące dochodzenia roszczeń związanych z udzieleniem dotacji unijnych (wyr. SN z 7.10.2015 r., I CSK 878/14, Legalis); 33) spory na tle umowy dotyczącej świadczenia finansowanego ze środków publicznych (wyr. SA w Warszawie z 24.3.2017 r., I ACa 2403/15, Legalis); 34) sprawy dotyczące stosunku członkostwa w Kościele lub innym związku wyznaniowym (wyr. SN z 15.9.2017 r., III CSK 241/16, Legalis); 35) sprawy wszczęte na skutek odwołania od decyzji Komendanta Głównego Policji stwierdzającej nieważność decyzji przyznającej jednorazowe odszkodowanie z tytułu uszczerbku na zdrowiu będącego skutkiem wypadku pozostającego w związku z pełnieniem służby w Policji (wyr. SN z 29.11.2017 r., I UK 485/16, Legalis); 36) sprawy o ustalenie członkostwa w związku zawodowym (post. SN z 21.9.2018 r., V CSK 561/17, Legalis); 37) sprawy o roszczenie o ustalenie istnienia stosunku pracy skazanego skierowanego do pracy w czasie odbywania kary pozbawienia wolności (post. SN z 29.9.2020 r., III PZP 3/20, Legalis).

6. Sprawy związane ze stosunkiem pracy. Dla oceny charakteru prawnego danej sprawy jako „sprawy cywilnej” w rozumieniu art. 1 KPC, a zatem i dopuszczalności drogi sądowej przed sądem powszechnym istotny jest przede wszystkim podniesiony przez stronę powodową przedmiot procesu – przedstawione roszczenie oraz wskazany przez stronę, podlegający następnie kwalifikacyjnej ocenie sądu, stan faktyczny. Konkretyzują one stosunek pracy, który – według powoda – zachodzi pomiędzy nim a pozwanym, kształtując w każdym wypadku charakter sprawy i decyduje, czy jest ona sprawą cywilną, czy nie jest sprawą cywilną, w szczególności czy jest sprawą administracyjnoprawną (publicznoprawną). Nie ma więc tu decydującego znaczenia obiektywne istnienie albo nieistnienie roszczenia podlegającego ochronie przed sądem powszechnym, lecz przesądzające jest zgłoszone przez powoda twierdzenie o istnieniu stosunku prawnego objętego pojęciem „sprawa cywilna” w rozumieniu art. 1 KPC, w tym przypadku stosunku pracy i wynikającego z niego prawa do wynagrodzenia za pracę. We wstępnej fazie rozpatrywania sprawy sąd nie bada rzeczywistego istnienia prawa podmiotowego, którego ustalenia powód się domaga, gdyż na tym etapie sąd rozpatruje jedynie roszczenie procesowe, a więc hipotetyczne roszczenie materialnoprawne określone przez powoda. Jeżeli roszczenie to dotyczy stosunków cywilnoprawnych *sensu largo* (art. 1 KPC) i sformułowane zostało na podstawie przepisów prawa cywilnego, należy przyjąć, że jest to sprawa cywilnoprawna (art. 1 KPC), a droga postępowania przed sądem powszechnym jest dopuszczalna (art. 2 KPC) (post. SN z 29.9.2020 r., III PZP 3/20, Legalis).

Artykuł 476 § 1 KPC stanowi, że przez sprawy z zakresu prawa pracy rozumie się sprawy m.in. o roszczenia ze stosunku pracy lub z nim związane. Przepis ten określa pojęcie spraw z zakresu prawa pracy tylko na użytek wskazania spraw podlegających rozpoznaniu w postępowaniu szczególnym przed sądami pracy, tj. na użytek postępowania regulowanego w przepisach działu III tytułu VII księgi pierwszej KPC, w którym się znajduje, zaś zawarte w art. 1 KPC

pojęcie „sprawy ze stosunków z zakresu prawa pracy” ma szersze znaczenie. Przemawia za tym wykładnia literalna i systemowa. Artykuł 476 § 1 KPC, posługując się określeniem „sprawy z zakresu prawa pracy”, odwołuje się do wyrażenia zawartego w tytule działu III tytułu VII księgi pierwszej KPC – „Postępowanie w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych”, podczas gdy art. 1 KPC stosuje inne określenie, a mianowicie: sprawy „ze stosunków prawa pracy” (wyr. SN z 5.7.2023 r., I PSKP 44/22, Legalis).

VI. Inne sprawy przekazane z mocy ustaw szczególnych

- 19** 1. **Sprawy cywilne według kryterium formalnego.** Do spraw cywilnych, według kryterium formalnego, z woli ustawodawcy zaliczone zostały m.in. sprawy: 1) z EgzAdmU: a) sprawy z zakresu żądania zwolnienia (art. 40 § 2), b) w wypadku zbiegu egzekucji administracyjnej i egzekucji sądowej (przy zachowaniu warunków określonych w art. 773 KPC), c) w sprawach o wyjawienie majątku (art. 71 § 1), d) w sprawach o pozostawienie pomieszczeń w użytkowaniu zobowiązanego (art. 110g § 6); 2) z KP: w sprawach nieunormowanych w art. 87 i 88 (art. 90); 3) z KartaNauczU: do rozpatrzenia odwołania w sprawach dyscyplinarnych od orzeczeń komisji dyscyplinarnych (art. 85m ust. 2); 4) z PrPras: w postępowaniu o rejestrację dziennika lub czasopisma (art. 20 ust. 1); 5) z ustawy z 7.4.1989 r. o związkach zawodowych rolników indywidualnych (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 908): do postępowania w sprawach, o których mowa w art. 9 ust. 1–4 (art. 9 ust. 6); 6) z ustawy z 30.5.1989 r. o izbach gospodarczych (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 579): do postępowania sądowego w sprawach rozpoznawanych przez sąd rejestrowy (art. 13 ust. 4); 7) z ustawy z 21.6.1990 r. o zwrocie korzyści uzyskanych niesłusznie kosztem Skarbu Państwa lub innych państwowych osób prawnych (Dz.U. z 1990 r. Nr 44, poz. 255 ze zm.): do związków zawodowych i organów samorządu terytorialnego występujących do sądu z żądaniami określonymi w art. 1 (art. 2 ust. 2); 8) z KodeksWyb: a) skarga od decyzji w sprawie odmowy wpisania do rejestru wyborców (art. 20 § 4), b) skarga na decyzję nieuwzględniającą reklamacji lub powodującą skreślenie z rejestru wyborców (art. 22 § 6), c) skarga na decyzję nieuwzględniającą reklamacji w sprawie nieprawidłowości sporządzenia spisu (art. 37 § 2, d) sprawy protestów wyborczych (art. 83 § 1), e) wnioski w sprawach rozpoznawania nieprawdziwych informacji (art. 111); 9) z ustawy z 20.12.1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 90 ze zm.): od decyzji Prezesa Kasy, przewidzianych w art. 36 ust. 1 w postępowaniu odwoławczym przed sądem (art. 36 ust. 3); 10) z ustawy z 21.12.1990 r. o zawodzie lekarza weterynarii i izbach lekarsko-weterynaryjnych (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 154): w postępowaniu przed sądami lekarsko-weterynaryjnymi (art. 63 ust. 2); 11) z PrNot, w tym: a) rozpoznawanie wniosku o zwolnienie w całości lub w części z poniesienia kosztów wynagrodzenia notariusza (art. 6 § 5), b) rozpoznawanie zażaleń na odmowę dokonania czynności notarialnej (art. 83 § 1b), c) w sprawie złożenia wniosku za pośrednictwem systemu teleinformatycznego sądowi właściwemu do prowadzenia ksiąg wieczystych przez notariusza aktu notarialnego zawierającego wniosek o wpis do księgi wieczystej (art. 92 § 4); 12) z ustawy z 19.4.1991 r. o izbach aptekarskich (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 688): w postępowaniu przed sądami aptekarskimi (art. 63 ust. 2); 13) z ZwZawU: a) w sprawach dotyczących rejestracji związków zawodowych (art. 7 KRSU, art. 36 ust. 3 ZwZawU), b) w sprawach dotyczących naruszenia zakazu nierównego traktowania w zatrudnieniu z powodu przynależności do związku zawodowego lub pozostawania poza nim albo wykonywania funkcji związkowej wobec innych niż pracownicy osób wymienionych w art. 3 ust. 1 (art. 3 ust. 3 ZwZawU), c) w sprawach wniosków o ustalenie liczby członków organizacji związkowej (art. 25¹ ust. 8 ZwZawU), d) w sprawach wniosków ponadzakładowych organizacji związkowych o stwierdzenie reprezentatywności (art. 25² ust. 2 ZwZawU), e) w sprawach dotyczących roszczeń wynikających z niewykonania lub nienależytego wykonania umowy z pracodawcą co do pomieszczeń i urządzeń technicznych niezbędnych do wykonywania działalności związkowej u pracodawcy (art. 33 ust. 4; art. 36 ust. 2 ZwZawU); 14) z OrgPracU: w sprawach rejestracji związku pracodawców (art. 13 ust. 1); 15) z RTVU: w sprawie odwołań od decyzji Przewodniczącego Krajowej Rady wydanych na podstawie art. 10 ust. 4 oraz art. 53 i 54 (art. 56 ust. 2); 16) z ustawy z 3.2.1993 r. o restrukturyzacji finansowej przedsiębiorstw i banków oraz o zmianie niektó-

rych ustaw (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1439): w postępowaniu sądowym w sprawach z zakresu bankowego postępowania ugodowego (art. 23 ust. 1); 17) z EmŻołnU: odwołanie od decyzji wojskowego organu emerytalnego w sprawie zaopatrzenia emerytalnego i wysokości świadczeń pieniężnych z tego tytułu (art. 31 ust. 4); 18) z ustawy z 18.2.1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1121 ze zm.): w postępowaniu odwoławczym od decyzji przewidzianych w art. 32 ust. 1 (art. 32 ust. 4); 19) z WlLokU: a) w razie procesu wspólnoty mieszkaniowej o żądanie sprzedaży lokalu w drodze licytacji (art. 16 ust. 1), b) do zarządu nieruchomością wspólną (art. 19); 20) z ZastRejU: a) do zarządu nad przedsiębiorstwem zastawcy (art. 27 ust. 2), b) do postępowania rejestrowego (art. 44); 21) z PrEnerg: a) w postępowaniu w sprawie odwołania od decyzji Prezesa URE (art. 30 ust. 3), b) w sprawach o roszczenia odszkodowawcze z tytułu nielegalnego pobierania paliw lub energii (art. 57); 22) z KKW: a) przy egzekucji grzywny, kwoty pieniężnej stanowiącej równowartość przedmiotów, które powinny ulec przypadkowi, nawiązki na rzecz Skarbu Państwa, należności sądowych (art. 25 § 1), b) do tytułów egzekucyjnych (art. 26), c) do wykonania postanowień o zabezpieczeniu grzywny, świadczenia pieniężnego, środka kompensacyjnego oraz kosztów sądowych (art. 27a § 1), d) do wykonania przypadku przedsiębiorstwa przez jego sprzedaż w całości lub w zorganizowanej części, z zastrzeżeniem, że art. 1064²² KPC nie stosuje się w stosunku do Skarbu Państwa (art. 187a § 4), e) do zarządu przymusowego (art. 195c), f) przy podziale sumy uzyskanej z egzekucji – należności z tytułu obowiązku naprawienia szkody, nawiązki lub świadczenia pieniężnego (art. 196 § 2); 23) z KPK: a) w kwestiach dotyczących pełnomocnika (art. 89), b) w postępowaniu zabezpieczającym (art. 292 § 1), c) w sprawach o odszkodowanie i zadośćuczynienie za niesłuszne skazanie i niesłuszne stosowanie środków przymusu (art. 558); 24) z PartieU: a) w sprawach o wpis partii politycznej do ewidencji (art. 22), b) co do skargi na postanowienie Państwowej Komisji Wyborczej w przedmiocie odrzucenia informacji (art. 34b ust. 1 i 2), c) w sprawach dotyczących przypadku korzyści majątkowej (art. 39a ust. 6); 25) z OrgTKU: w sprawach nieuregulowanych w ustawie stosuje się odpowiednio przepisy KPC (art. 36); 26) z KRSU: do postępowania przed sądami rejestrowymi (art. 7); 27) z FundEmU: w postępowaniach w sprawach wymienionych w art. 90 ust. 1 (art. 90 ust. 2); 28) z NBPU: w postępowaniu egzekucyjnym przeciwko Narodowemu Bankowi Polskiemu (art. 57 ust. 2); 29) z PrBank: umarzenie utraconych dokumentów zawarcia umowy rachunku oszczędnościowego w toku prowadzonej egzekucji sądowej lub administracyjnej (art. 62); 30) z SysUbSpoU: w postępowaniu z odwołań od decyzji ZUS (art. 83 ust. 2); 31) z EmRentyFUSU: do egzekucji świadczeń pieniężnych (art. 142); 32) z ustawy z 21.1.1999 r. o sejmowej komisji śledczej (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 1024): w sprawach dotyczących pełnomocnika, a nieuormowanych przez ustawę (art. 11b ust. 6); 33) z PrWlPrzem: do roszczeń twórcy wynalazku o wynagrodzenie za korzystanie z jego wynalazku (art. 294 ust. 2); sprawy dotyczące roszczeń cywilnoprawnych z zakresu ochrony własności przemysłowej są rozstrzygane w postępowaniu w sprawach własności intelektualnej, o ile nie przewidziano właściwości innego organu albo innego postępowania (art. 283 i n.); 34) z PrAtom: w sprawie odszkodowań za szkody jądrowe (art. 106 ust. 2); 35) z SamArchitektU: a) do odwołań od orzeczeń Krajowego Sądu Dyscyplinarnego w sprawach odpowiedzialności dyscyplinarnej (art. 54 ust. 5), b) do rozpatrywania przez okręgowe sądy dyscyplinarne, jako sądy polubowne, sporów między członkami izb oraz między członkami izb a innymi podmiotami w określonych sprawach (art. 57 ust. 2); 36) z SpMieszkU: w sprawie w wniosku członka spółdzielni mieszkaniowej dotyczącego żądania przeniesienia na niego własności lokalu (art. 49 ust. 2); 37) z ustawy z 15.12.2000 r. o Inspekcji Handlowej (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 312 ze zm.): w postępowaniu przed stałymi polubownymi sądami konsumentów (art. 37 ust. 6); 38) z KM: a) w sprawie ponoszenia kosztów procesu oraz odpowiedzialności za odsetki (art. 99), b) w sprawie sposobu i trybu przeprowadzenia sprzedaży mienia nieznanego właściciela (art. 291), c) postępowanie w sprawach o ustanowienie i podział funduszu ograniczenia odpowiedzialności za roszczenia morskie (art. 339 § 1), d) w stosunku do biegłego-komisarza (art. 344 § 3), e) w sprawach o przywrócenie terminu do zgłoszenia roszczenia nieuwzględnionego w liście wierzytelności (art. 345 § 5), f) w sprawie o wznowienie

postępowania (art. 349), g) w sprawie wykonania orzeczeń wydanych na podstawie Międzynarodowej konwencji o odpowiedzialności cywilnej za szkody spowodowane zanieczyszczeniem olejami, sporządzonej w Brukseli 29.11.1969 r. (t.j. Dz.U. z 2001 r. Nr 136, poz. 1527 ze zm.) (art. 354 § 1); 39) z PostAdmU: a) do doręczenia pism w postępowaniu sądowym przez operatora pocztowego (art. 65 § 2), b) do postępowania dowodowego, o którym mowa w art. 106 § 3 (art. 106 § 5), c) do przeprowadzania dowodów, o których mowa w art. 296 § 1 (art. 296 § 2), d) w sprawach nieunormowanych w niniejszej ustawie do postępowania w zakresie obrotu zagranicznego (art. 300); 40) z ObrOjczyznyU: w postępowaniu odwoławczym do sądu od decyzji i postanowień organu wojskowego w sprawie odszkodowania w razie uszczerbku na zdrowiu żołnierza wskutek wypadku lub choroby, a także o związku śmierci żołnierza ze służbą wojskową wskutek wypadku lub choroby (art. 527 ust. 4); 41) z PrZamPubla) postępowanie w przedmiocie stwierdzenia wykonalności orzeczenia Krajowej Izby Odwoławczej (art. 562 ust. 2), b) postępowanie ze skargi na orzeczenie Krajowej Izby Odwoławczej oraz postanowienie Prezesa Krajowej Izby Odwoławczej (art. 579 ust. 2), c) postępowanie na skutek skargi kasacyjnej od wyroku sądu lub postanowienia kończącego postępowanie w sprawie tej skargi (art. 590 ust. 2), d) postępowanie przed Sądem Polubownym przy Prokuraturii Generalnej RP (art. 594); 42) z PrCelne: do postępowania w sprawie przepadku towaru (art. 31 ust. 2); 43) z ustawy z 30.4.2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 702 ze zm.): w sprawach odwołań od decyzji Prezesa UOKiK (art. 46 ust. 2); 44) z ustawy z 7.7.2005 r. o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych czynów zabronionych (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 325): w sprawach o przyznanie kompensaty przez sąd rejonowy (art. 8 ust. 1); 45) z ProkGenRPU: a) w sprawie odwołania od oceny kwalifikacji radcy w postępowaniu przed sądem apelacyjnym (art. 66 ust. 6), b) w sprawie odwołania od decyzji o zawieszeniu w czynnościach radcy (art. 87 ust. 2), c) w sprawie odwołań od orzeczeń komisji dyscyplinarnej (art. 94 ust. 2); 46) z PrSzkolWyżN: a) w postępowaniu zażaleniowym na postanowienie komisji dyscyplinarnej przy ministrze właściwym do spraw szkolnictwa wyższego i nauk (art. 284a ust. 6), b) w postępowaniu odwoławczym od prawomocnych orzeczeń dyscyplinarnych komisji dyscyplinarnej (art. 295 ust. 2); 47) z KSCU: w postępowaniu dotyczącym kosztów sądowych, chyba że ustawa stanowi inaczej (art. 8 ust. 1); 48) z InfoPracowU: w sprawach, o których mowa w art. 16 ust. 3 (art. 16 ust. 4); 49) z ustawy z 21.7.2006 r. o nadzorze nad rynkiem finansowym (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 135): a) w sprawach cywilnych wynikających ze stosunków związanych z uczestnictwem w obrocie na rynku finansowym albo dotyczących podmiotów wykonujących działalność na tym rynku (art. 6 ust. 1), b) w postępowaniu przed sądem polubownym w sprawach między uczestnikami rynku finansowego rozpatrywanych w centrum arbitrażu i centrum mediacji (art. 18 ust. 2); 50) z LikwidNiepDepozU: w sprawach rozpoznania wniosku przechowywanego depozytu w przedmiocie sprzedaży depozytu (art. 7 ust. 3); 51) z OchrKonkurU: a) w sprawach powództw wytaczanych przez rzecznika konsumentów na rzecz konsumentów oraz w wypadku wstąpienia przez niego do toczącego się postępowania (art. 42 ust. 5), b) w przypadku wyłączenia jawności rozprawy przed Prezesem UOKiK (art. 60 ust. 4), c) w sprawach dotyczących dowodów w postępowaniu przed Prezesem UOKiK (art. 84); 52) z SłużbaCywilU: w postępowaniu z odwołań od orzeczeń Wyższej Komisji Dyscyplinarnej (art. 127 ust. 3); 53) z RoszczGrupU: w zakresie nieuregulowanym w ustawie (art. 24 ust. 1); 54) z ustawy z 30.4.2010 r. o instytutach badawczych (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 534): do rozpatrzenia odwołań od orzeczeń komisji dyscyplinarnej w sprawach pracowników naukowych i badawczo-technicznych instytutów przy ministrze właściwym do spraw szkolnictwa wyższego i nauki (art. 58 ust. 4); 55) z ustawy z 7.5.2010 r. o wspieraniu rozwoju usług i sieci telekomunikacyjnych (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 604 ze zm.): w sprawie kaucji złożonej przez skarżącego na zabezpieczenie roszczeń inwestora z powodu wstrzymania wykonania decyzji, w zakresie nieuregulowanym w ustawie (art. 58 ust. 3); 56) z ustawy z 25.6.2010 r. o sporcie (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1488): w postępowaniu ze skargi kasacyjnej od orzeczenia dyscyplinarnego Trybunału Arbitrażowego do Spraw Sportu w przypadku rażącego naruszenia przepisów prawa lub oczywistej niesłuszności orzeczenia (art. 45d ust. 2); 57) z ustawy z 20.1.2011 r. o odpowiedzialności majątkowej funkcjonariuszy publicznych za rażące naruszenie prawa (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 1169): w postępowaniach z powództwa o odszkodowanie przeciwko funkcjonariuszowi publicznemu z tytułu szkody wyrządzonej przy wykonywaniu władzy publicznej z rażącym na-

ruszeniem prawa (art. 8); 58) z PrGeolGórn: a) w sprawach dotyczących ugody zawartej w formie aktu notarialnego (art. 151 ust. 3), b) w sprawach związanych z zabezpieczeniem (art. 152 ust. 3); 59) z ustawy z 1.7.2011 r. o samorządzie pielęgniarek i położnych (t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 628): w sprawach zaskarżania uchwał organu izby (art. 10 ust. 2); 60) z ustawy z 18.8.2011 r. o bezpieczeństwie osób przebywających na obszarach wodnych (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 714 ze zm.): w sprawach o przepadek statku lub innego obiektu pływającego (art. 33 ust. 11); 61) z ustawy z 22.11.2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób (t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 1689): w sprawach prowadzonych wobec osób, które spełniają łącznie następujące przesłanki: a) odbywają prawomocnie orzeczoną karę pozbawienia wolności lub karę 25 lat pozbawienia wolności, wykonywaną w systemie terapeutycznym, b) w trakcie postępowania wykonawczego występowały u nich zaburzenia psychiczne w postaci upośledzenia umysłowego, zaburzenia osobowości lub zaburzenia preferencji seksualnych, c) stwierdzone u nich zaburzenia psychiczne mają taki charakter lub takie nasilenie, że zachodzi co najmniej wysokie prawdopodobieństwo popełnienia czynu zabronionego z użyciem przemocy lub groźbą jej użycia przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności seksualnej, zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 10 lat; 62) z ustawy z 4.4.2014 r. o świadczeniach odszkodowawczych przysługujących w razie wypadku lub choroby pozostających w związku ze służbą (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 2015 ze zm.): co do odwołań w sprawie przyznania świadczeń odszkodowawczych (art. 38 ust. 1); 63) z ustawy z 20.2.2015 r. o odnawialnych źródłach energii (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1361): w sprawach prowadzonych na skutek odwołania od: a) decyzji Prezesa URE, o której mowa w art. 14 ust. 1, wytwórcy wykonującemu działalność gospodarczą w zakresie małych instalacji (art. 16 ust. 2), b) decyzji Prezesa URE, o której mowa w art. 88 ust. 2, c) postanowienia Prezesa URE o odmowie wydania zaświadczenia o możliwości sprzedaży niewykorzystanej energii elektrycznej (art. 70b ust. 14), d) decyzji Prezesa URE o zakazie uczestnictwa wytwórcy w systemie wsparcia określonym w art. 72a ust. 3 (art. 72a ust. 6), e) decyzji Prezesa URE w przedmiocie ustalenia prawidłowej ceny skorygowanej (art. 88 ust. 4), f) decyzji Prezesa URE w przedmiocie kary pieniężnej określonej w art. 168 (art. 169 ust. 3), g) zażalenia na postanowienie Prezesa URE w przedmiocie wydania zgody na przejście zobowiązania sprzedawcy zobowiązanego i prawa, określonych odpowiednio w art. 92 ust. 1 i 5, oraz obowiązków wynikających z wygranej aukcji (art. 83 ust. 4); 64) z RadaDialSpołU: w sprawie wniosków organizacji związkowych o stwierdzenie ich reprezentatywności (art. 25 ust. 1); 65) z ustawy z 21.4.2017 r. o roszczeniach o naprawienie szkody wyrządzonej przez naruszenie prawa konkurencji (Dz.U. z 2017 r. poz. 1132): w sprawach o naprawienie szkody wyrządzonej przez naruszenie prawa konkurencji (art. 32); 66) z ustawy z 8.12.2017 r. o rynku mocy (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 2131 ze zm.): w sprawach z odwołania od decyzji Prezesa URE w przedmiocie zatwierdzenia regulaminu rynku mocy (art. 81 ust. 2); 67) z OchrDanychU: w sprawach o roszczenie z tytułu naruszenia przepisów o ochronie danych osobowych, o których mowa w art. 79 i 82 RODO (art. 100); 68) z ustawy z 15.6.2018 r. o zbiorowym zarządzaniu prawami autorskimi i prawami pokrewnymi (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1665): do postępowań przed Komisją Prawa Autorskiego (art. 64 ust. 3); 69) z ustawy z 22.11.2018 r. o europejskich partiach politycznych i europejskich fundacjach politycznych (Dz.U. z 2019 r. poz. 37) w sprawach dotyczących: a) zaświadczenia do wniosku o rejestrację europejskiej partii politycznej (art. 7), b) zaświadczenia do wniosku o rejestrację europejskiej fundacji politycznej (art. 26); 70) z ustawy z 19.7.2019 r. o systemie rekompensat dla sektorów i podsektorów energochłonnych (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1215): do spraw dotyczących odwołań od decyzji Prezesa URE w sprawie przyznania rekompensat, zwrotu rekompensat, zakazu ubiegania się o przyznanie rekompensat oraz nakładania kar pieniężnych, o których mowa w art. 26 (art. 4 ust. 3); 71) z ustawy z 26.3.2020 r. o systemie monitorowania drogowego i kolejowego przewozu towarów oraz obrotu paliwami opałowymi (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1218 ze zm.): w sprawach o orzeczenie przepadku towaru na rzecz Skarbu Państwa (art. 16 ust. 4); 72) z ustawy z 17.12.2020 r. o promowaniu wytwarzania energii elektrycznej w morskich farmach wiatrowych (Dz.U. z 2024 r. poz. 182) w sprawach dotyczących: a) odwołania od decyzji Prezesa URE wydanej w przedmiocie umowy dotyczącej rozporządzenia zespołem urządzeń służących do wyprowadzenia mocy (art. 58), b) odwołań od decyzji oraz zażeń od postanowień Prezesa URE wydanych w postępowaniu administracyjnym dla realizacji inwestycji w zakresie

morskich farm wiatrowych (art. 74); 73) z ustawy z 17.11.2021 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwemu wykorzystywaniu przewagi kontraktowej w obrocie produktami rolnymi i spożywczymi (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 1773): w sprawach zażaleń, o których mowa w art. 28 (art. 479²⁸ § 1 pkt 6 KPC); 74) z ustawy z 9.6.2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz.U. z 2024 r. poz. 978): a) w sprawie wymierzenia kary pieniężnej, o której mowa w art. 19 ust. 1 lub 2 tej ustawy, sąd rodzinny orzeka z urzędu lub na wniosek kuratora sądowego kontrolującego wykonywanie środka, o którym mowa w art. 18 ust. 1 ustawy, a w sprawie uchylenia, o którym mowa w art. 19 ust. 3 ustawy – także na wniosek osoby ukaranej; karę pieniężną ściąga się w drodze egzekucji sądowej (art. 20); b) w sprawach nieletnich przepisy KPC właściwe dla spraw opiekuńczych stosuje się odpowiednio, chyba że omawiana ustawa stanowi inaczej (art. 27); 75) z FundRodzU w postępowaniu rejestrowym w sprawach fundacji rodzinnych (art. 4 ust. 3); 76) z ustawy z 8.2.2023 r. o świadczeniu pieniężnym przysługującym członkom rodziny funkcjonariuszy lub żołnierzy zawodowych, których śmierć nastąpiła w związku ze służbą albo podjęciem poza służbą czynności ratowania życia lub zdrowia ludzkiego albo mienia (Dz.U. z 2023 r. poz. 658) – w zakresie odwołania zainteresowanego od decyzji w przedmiocie prawa do świadczenia pieniężnego ustalanego: a) w stosunku do członków rodziny funkcjonariuszy Policji, Urzędu Ochrony Państwa, ABW, AW, CBA, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, BOR, SOP, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celnej i Służby Celno-Skarbowej – organ emerytalny określony przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych, b) w stosunku do członków rodziny funkcjonariuszy SKW, SWW i żołnierzy zawodowych – wojskowy organ emerytalny, c) w stosunku do członków rodziny funkcjonariuszy Służby Więziennej – organ emerytalny określony przez MS (art. 8 ust. 9); 77) z PrKomElektr: w postępowaniach w sprawach odwołań i zażaleń, o których mowa w art. 440 ust. 2 i 3 (art. 440 ust. 5); 78) z ustawy z 3.12.2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania (Dz.U. z 2024 r. poz. 1175): do postępowań o naruszenie zasady równego traktowania (art. 14 ust. 1).

Art. 2. [Droga sądowa]

§ 1. Do rozpoznawania spraw cywilnych powołane są sądy powszechne, o ile sprawy te nie należą do właściwości sądów szczególnych, oraz Sąd Najwyższy.

§ 1a–2. (*uchylone*)

§ 3. Nie są rozpoznawane w postępowaniu sądowym sprawy cywilne, jeżeli przepisy szczególne przekazują je do właściwości innych organów.

Spis treści		
		Nb
I. Uwagi ogólne	1	B. Niedopuszczalność drogi sądowej 9
II. Struktura organizacyjna sądów	4	C. Dopuszczalność drogi sądowej – przesłanki . 14
III. Droga sądowa	7	IV. Przepisy regulujące dopuszczalność drogi sądowej 17
A. Uwagi ogólne	7	

I. Uwagi ogólne

1. **Kognicja sądów cywilnych.** Zgodnie z § 1 komentowanego przepisu, sprawy cywilne, co do zasady, należą do kognicji sądów powszechnych oraz SN, chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej.
2. **Pojęcie sprawy cywilnej.** Zob. kom. do art. 1.
3. **Organy wymiaru sprawiedliwości.** Wymiar sprawiedliwości w Rzeczypospolitej Polskiej sprawują: SN, sądy powszechne, a także sądy szczególne: sądy administracyjne oraz sądy wojskowe (art. 175 ust. 1 Konstytucji RP).

II. Struktura organizacyjna sądów

4. **Struktura organizacyjna sądów powszechnych.** W myśl art. 1 § 1 PrUSP, sądami powszechnymi są sądy rejonowe, sądy okręgowe oraz sądy apelacyjne. Sądy powszechne sprawują wymiar sprawiedliwości w zakresie nienależącym do sądów administracyjnych, sądów wojskowych oraz SN (art. 1 § 2 PrUSP).

[Przejdź do księgarni →](#)

ksiegarnia.beck.pl